

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
V L A D A

ANALIZA
MJERA VLADE FBiH NA UBLAŽAVANJU EKONOMSKIH POSLJEDICA
PANDEMIJE (COVID-19)

Sarajevo, maj 2021.

Sadržaj

UVOD	3
Sažetak	4
EKONOMSKA KRETANJA U FBiH PRIJE PANDEMIJE	6
EKONOMSKA KRETANJA U FBiH PO IZBIJANJU PANDEMIJE	9
MJERE VLADE FBiH NA UBLAŽAVANJU EKONOMSKIH POSLJEDICA PANDEMIJE.....	11
Mjera 1. Subvencioniranje doprinosa za obavezna osiguranja.....	12
Mjera 2. Obustava obračuna i plaćanja zatezne kamate na javne prihode	12
Mjera 3. Ukidanje obaveza plaćanja akontacije poreza na dobit.....	12
Mjera 4. Ukidanje obaveza plaćanja akontacije poreza na dohodak od samostalne djelatnosti.....	12
Mjera 5. Prekid obračuna zateznih kamata na zakašnjela plaćanja u dužničko - ... povjerilačkim odnosima	13
Mjera 6. Prekid prinudne naplate	13
Mjera 7. Održavanje prinudne stabilnosti pojedinih isplata.....	13
Mjera 8. Odgoda primjene propisa za vrijeme trajanja stanja nesreće u FBiH	13
Mjera 9. Uspostava Garancijskog fonda.....	13
KOMPARATIVNA ANALIZA DONEŠENIH MJERA U REGIJI.....	14
EFEKTI MJERA NA EKONOMIJU FBiH	19

UVOD

Kao i sve države u svijetu, tako je i Bosnu i Hercegovinu zahvatila pandemija koronavirusa (COVID-19). Prvi slučajevi zaraze zabilježeni su početkom marta 2020. godine, a 16. marta Vlada Federacije BiH (u daljem tekstu FBiH) je proglasila stanje nesreće i, slijedeći preporuke Svjetske zdravstvene organizacije i praksu razvijenih zemalja i zemalja okruženja, uvela niz restriktivnih mjera koje su obuhvatile djelimičnu ili potpunu obustavu rada škola i univerziteta, ugostiteljskih objekata i tržnih centara, zabranu javnih okupljanja, ograničenje kretanja i druge epidemiološke mjere.

Restriktivne mjere su bile uspješne u obuzdavanju prvog vala pandemije, ali su neminovno dovele i do pogoršanja ekonomske situacije, što je prouzrokovalo pad gotovo svih ekonomskih indikatora, uključujući bruto domaći proizvod, obim industrijske proizvodnje, izvoz, javne prihode, zaposlenost itd. Uz to, doznake iz inostranstva su u 2020. godini bile najmanje u posljednjih pet godina, što je imalo dodatni negativni učinak na privatnu potrošnju stanovništva i ekonomiju.

Federacija BiH, koja je i u predpandemijskom periodu zabilježila usporavanje ekonomskog rasta, suočila se sa dubokom recesijom uslovljenom pandemijom i ekstremnim pritiskom da donese hitne mjere za suzbijanje pandemije i oporavak ekonomije. Hitna potreba Vlade FBiH da donese mjere ostavila je malo prostora za provođenje sveobuhvatnih konsultacija, procjene uticaja mjera i razmatranje alternativnih opcija u procesu njihovog donošenja. Ipak, prilikom kreiranja mjera i normativnih akata, u najvećoj mogućoj mjeri su uključeni prijedlozi ekonomsko-socijalnih partnera, najprije Udruženja poslodavaca FBiH, a potom i ostalih aktera.

Kako bi ublažila negativne efekte pandemije, Vlada Federacije BiH je poduzela niz značajnih ekonomskih mjera usmjerenih na poslovne subjekte i građane koji su pogođeni posljedicama uvedenih restrikcija. Mjere su dizajnirane sa ciljem da osiguraju potrebnu podršku privrednim subjektima i građanima koji su najviše pogođeni pandemijom kako bi se pokrili njihovi ekonomski gubitci, kao i da osiguraju stabilnost fondova i fiskalnu održivost.

Administrativni podaci za analizu su prikupljeni iz statističkih izvora, evidencija i izvještaja dok su kvalitativni podaci sa konkretnim stavovima prikupljeni od implementatora mjera. Jedno od ograničenja istraživanja je kratak vremenski rok zbog kojeg nije bilo moguće prikupiti odgovarajuće stavove krajnjih korisnika. U toku izrade analize, prikupljeni su i relevantni pokazatelji iz različitih država okruženja sa ciljem uporednog sagledavanja komparacijom usvojenih mjera. Komparativna metoda podrazumijeva sagledavanje odgovora različitih država i entiteta u BiH, te analizu donešenih mjera kao odgovor na pandemiju. Podaci za izradu analize su prikupljeni u periodu od 10. do 15. maja 2021. godine.

Vlada Federacije BiH je na 265. sjednici održanoj 06.05.2021. godine donijela Rješenje o imenovanju Radne grupe sa zadatkom da izvrši analizu svih mjera koje je Vlada FBiH poduzela tokom trajanja pandemije.

U izradi analize, prikupljanju podataka, statističkoj obradi prikupljenih podataka i pripremi radnog teksta je učestvovao Federalni zavod za programiranje razvoja.

Cilj ovog dokumenta jeste da se izvrši analiza implementacije navedenih mjera sa aspekta njihovog uticaja na ublažavanje posljedica pandemije.

Sažetak

U martu 2020. godine, Bosnu i Hercegovinu je zahvatila pandemija izazvana virusom COVID-19. Slijedeći preporuke Svjetske zdravstvene organizacije, Vlada FBiH je proglasila stanje nesreće dana 16.03.2020. godine.

Nakon uvođenja restriktivnih mjera Vlade koje su bile uspješne u saniranju prvog vala pandemije, došlo je do smanjenja ekonomskih aktivnosti što je prouzrokovalo pad najvažnijih makroekonomskih indikatora.

Radi ublažavanja ekonomskih posljedica pandemije, Vlada je donijela niz mjera koje su, najvećim dijelom, propisane Zakonom o ublažavanju negativnih posljedica pandemije, Programom ekonomske stabilizacije i oporavka FBiH 2020. – 2021. i Uredbom o interventnim mjerama za podršku ugroženim sektorima privrede FBiH.

Zahvaljujući mjerama Vlade FBiH, zaustavljeno je produbljivanje negativnih ekonomskih posljedica pandemije, uz vidljiv trend oporavka ekonomije. U drugoj polovini 2020. i I kvartalu 2021. godine, zabilježen je rast svih bitnih makroekonomskih pokazatelja. Došlo je do rasta BDP-a, industrijske proizvodnje, zaposlenosti, izvoza, pokrivenosti uvoza izvozom i javnih prihoda.

I pored pada BDP-a FBiH u 2020. godini za 3,8%, evidentan je rast BDP-a III kvartalu 2020. u odnosu na II kvartal za 5,6% i u IV kvartalu u odnosu na III kvartal 2020. za 2,8%. Da nije bilo ovog rasta, pad BDP-a u 2020. godini bi bio znatno veći.

Prognoze DEP-a i MMF-a predviđaju rast BDP-a FBiH u 2021. godini za 2,8% - 3,5%.

Rast obima industrijske proizvodnje FBiH u I kvartalu 2021. u odnosu na isti period prethodne godine iznosi 6%, pri čemu je najveći rast zabilježen u metalnoj, elektro i autoindustriji za 42,9%, papirnoj i grafičkoj industriji za 10%, prerađivačkoj industriji za 6,9% i hemijskoj, farmaceutskoj i industriji gume i plastike za 5,4%.

Najniži broj zaposlenih u FBiH zabilježen je na vrhuncu pandemije u maju 2020. godine – 507.617. Od tada broj zaposlenih raste zahvaljujući mjerama Vlade i u aprilu ove godine je dostigao 522.251, što znači rast za blizu 15.000 radnika.

U III kvartalu 2020. izvoz FBiH je porastao za 12,8% u odnosu na prethodni kvartal, a u IV kvartalu 2020. za 11,4% u odnosu na III kvartal 2020.

U IV kvartalu 2020. izvoz je porastao za 2,5% u odnosu na isti period prethodne godine kada nije bilo pandemije.

U prvom kvartalu 2021. zabilježen je drugi najbolji rezultat u istoriji kad je izvoz FBiH u pitanju, sa nikad većom pokrivenošću uvoza izvozom u procentu od 66%.

I pored značajnog pada javnih prihoda zbog pandemije do jula 2020., mjerama Vlade se uspio ostvariti neznatan pad prihoda od poreza na dohodak u cijeloj 2020. godini za 0,61% i prihoda fondova socijalnog osiguranja za 0,7%, što je omogućilo održiv rast penzija za 2,8% i bolju finansijsku situaciju u zdravstvenom sektoru.

U I kvartalu 2021. prihodi od direktnih poreza u FBiH su porasli za 3,4% u odnosu na isti period prethodne godine.

U periodu nakon izbijanja pandemije (tri posljednja kvartala 2020. i prvi kvartal 2021.) prihodi od direktnih poreza u FBiH za koje je Vlada direktno nadležna su pali za neznatnih 0,9% u odnosu na isti period prethodne godine, a prihodi od indirektnih poreza su zabilježili značajan pad od 21% na šta Vlada nije mogla direktno uticati jer nema neposrednu nadležnost.

Zbog potrebe saniranja negativnih posljedica pandemije, mjere Vlade su dovele do rasta ukupnog javnog duga koji je na kraju 2020. godine porastao za 10,2% u odnosu na kraj prethodne godine (rast unutrašnjeg duga iznosi 18,6% i vanjskog 8,4%).

Udio javnog duga u BDP-u se povećao sa 24,1% na kraju 2019. na 27,9% na kraju 2020. godine.

Ukupan javni dug FBiH je daleko ispod granične vrijednosti kriterija iz Mاستrihta od 60% i na mnogo nižem nivou je od entiteta Republika Srpska (52,8%) i svih zemalja okruženja i EU27 (prosječna zaduženost zemalja EU27 iznosi 91,7%). Najbliže FBiH je Sjeverna Makedonija sa učešćem javnog duga u BDP-u od 51,2%.

Iako je u FBiH došlo do porasta javnog duga u 2020. godini zbog pandemije, stanje javnog duga nije ni blizu kritične tačke koja bi ugrozila stabilnost fiskalnog sistema.

U martu 2021. godine je zabilježen značajno veći broj dolazaka turista (za 8.740 ili 54%) i noćenja (za 19.174 ili 60,1%) nego u martu prethodne godine, što je dobar pokazatelj oporavka ugostiteljsko – turističkog sektora, iako su ovi pokazatelji još uvijek znatno niži nego u predpandemijskoj godini.

Kako još uvijek nije dostignuta razina ekonomskih aktivnosti u FBiH kao u periodu prije izbijanja pandemije, u vremenu koje slijedi je neophodno poduzeti dodatne mjere kako bi se stvorile pretpostavke ubrzanog privrednog rasta.

Ove mjere, između ostalog, podrazumijevaju i zakonska rješenja usmjerena na unapređenje troškovne i međunarodne konkurentnosti privrednih subjekata u FBiH čija će implementacija umnogome pomoći boljem pozicioniranju naše privrede za alternativne lance snabdijevanja.

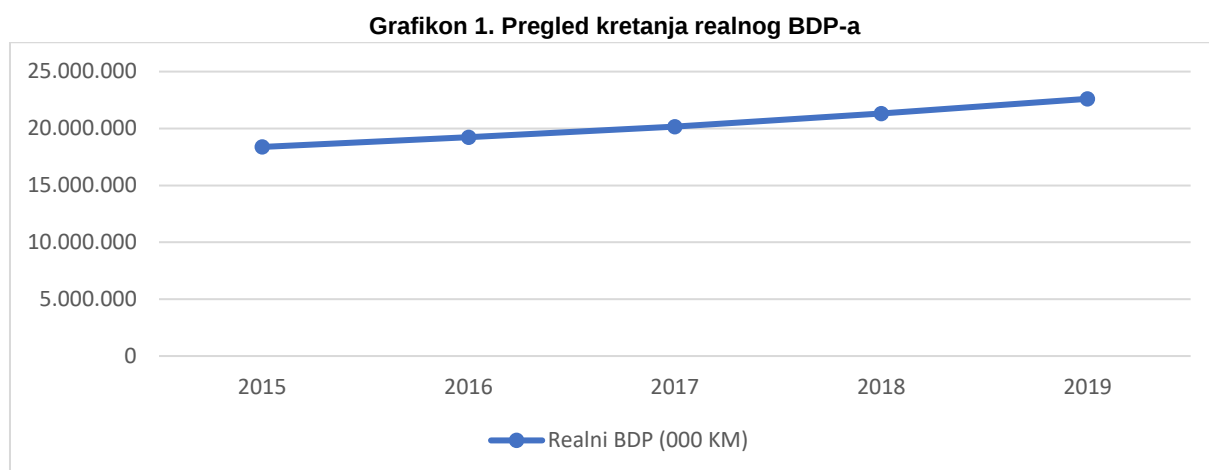
Vlada FBiH će nastaviti sa mjerama podrške privredi i u 2021. godini, što uključuje direktne fiskalne „injekcije“ u ugrožene sektore privrede s ciljem održavanja likvidnosti, podizanje stepena konkurentnosti, održavanje nivoa zaposlenosti, ali i otvaranje novih radnih mjesta. Također, mjere se odnose na dalje jačanje uloge Garancijskog fonda, jačanje otpornosti zdravstvenog sektora, ali i dodatno finansiranje aktivnih mjera zapošljavanja.

U 2021. godini, pored redovnih programa utroška sredstava, Vlada planira:

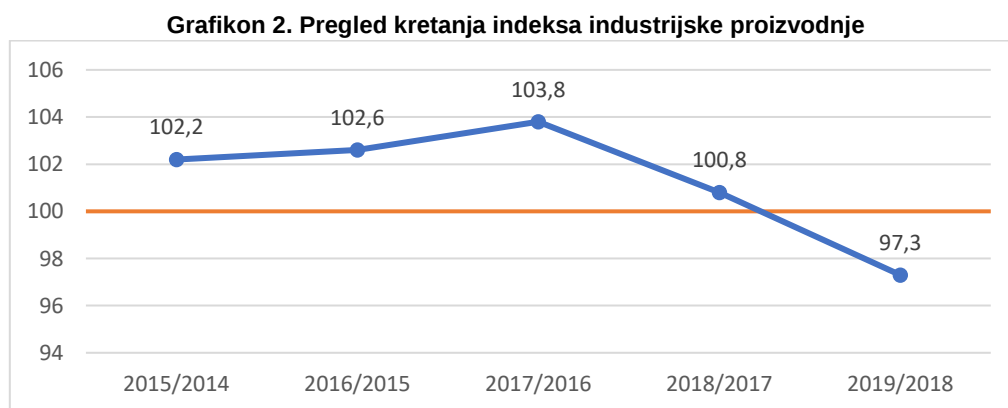
- Dodatnu pomoć privredi u iznosu od 150 miliona KM. Prvi korak će biti donošenje uredbe u iznosu od 100 miliona KM,
- Transfer nižim nivoima vlasti u iznosu od 230 miliona KM koji će biti iskorišten za pružanje podrške određenim sektorima privrede, te dodatnih 60 miliona KM zdravstvenom sektoru,
- Podršku zapošljavanju u iznosu od 50 miliona KM preko zavoda za zapošljavanje i
- Dodatna sredstva u iznosu od 25 miliona KM za jačanje Garancijskog fonda. Pored toga, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, te Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije će definisati programe utroška sredstava za sufinansiranje troškova kamate za sve korisnike Garancijskog fonda, za šta je predviđeno 15 miliona KM.

EKONOMSKA KRETANJA U FBiH PRIJE PANDEMIJE

U periodu 2015. - 2019. godine primjetan je konstantan rast realnog BDP-a u FBiH, što je vidljivo iz Grafikona 1. U prvom kvartalu 2019. godine, BDP FBiH je porastao u odnosu na isti kvartal 2018. godine za 3,6%, u drugom kvartalu za 3,8%, u trećem kvartalu rast BDP-a usporava i iznosi 1,2%, da bi u posljednjem četvrtom kvartalu rast iznosio 2,3% u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Realni BDP u 2019. godini na nivou FBiH iznosi 22.606¹ mil. KM, sa stopom rasta u procentu od 2,8%.

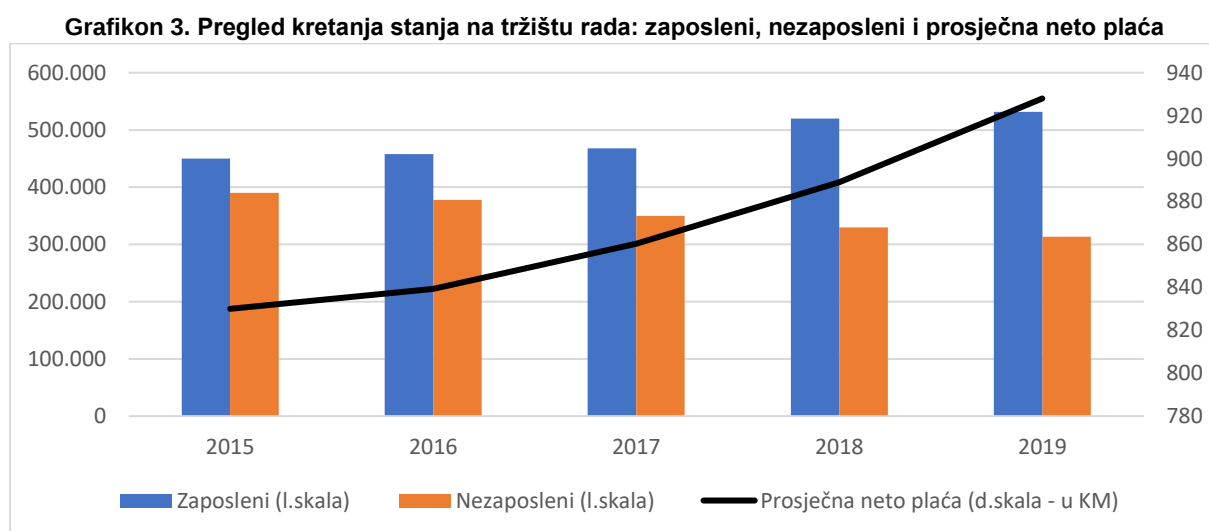
Obim industrijske proizvodnje u 2015. godini, na nivou FBiH, veći je za 2,2% od proizvodnje ostvarene u 2014. godini. Trend rasta obima industrijske proizvodnje nastavljen je i u narednom periodu, pa je tako u 2016. godini zabilježen rast za 2,6%, a u 2017. godini rast za 3,8% na godišnjem nivou. Već u 2018. godini rast industrijske proizvodnje usporio je na svega 0,8%, da bi došlo do pada industrijske proizvodnje u 2019. godini za 2,7%.

¹ U cijenama prethodne godine

Pad ukupnog obima industrijske proizvodnje u 2019. godini rezultat je smanjenja proizvodnje u svim industrijskim područjima. Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom i plinom smanjena je za 5,1%, dok je u području vađenja ruda i kamena obim proizvodnje smanjen za 3,3%. Istovremeno, obim proizvodnje u prerađivačkoj industriji manji je za 2,1% u odnosu na 2018. godinu.

Prema statističkim podacima, u periodu od 2015. do 2019. godine broj zaposlenih na nivou FBiH godišnje je rastao po prosječnoj stopi od 4,2% dok se istovremeno broj nezaposlenih smanjivao po prosječnoj godišnjoj stopi od 5,7%. Broj zaposlenih lica u 5 godina navedenog perioda povećan je za 81.362 dok je istovremeno broj nezaposlenih osoba smanjen za 82.001. Prosječan broj zaposlenih u 2019. godini povećan je za 1,1% i iznosi 531.483 zaposlenih lica. Stopa registrovane zaposlenosti (broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo) u 2019. godini iznosi 34,8%. U decembru 2019. godine, nezaposlenost je manja za 6,7% u odnosu na isti mjesec 2018. godine. Ukupan broj nezaposlenih na području FBiH na kraju 2019. godine iznosi 307.864. Stopa registrovane nezaposlenosti (broj nezaposlenih u odnosu na radnu snagu) u 2019. godini iznosi 37,1%. Pored izostanka strukturnih reformi, ovako visokoj stopi nezaposlenosti u znatnoj mjeri doprinosi veoma velika prisutnost rada na „crno“, pri čemu su, pored stvarno nezaposlenih, u ovaj podatak uključeni i zaposleni koji rade u neregistriranoj ekonomiji.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

U periodu 2015. – 2019., prosječna mjesečna neto plaća je nominalno porasla sa 830 KM na 928 KM, što je u prosjeku rast od 2,8% godišnje. Prosječna neto plaća po zaposlenom radniku u FBiH u 2019. godini iznosi 928 KM, što predstavlja rast za 4,4% u odnosu na 2018. godinu kada je prosječna plaća iznosila 889 KM.

Grafikon 3. jasno pokazuje pozitivna kretanja na tržištu rada u FBiH u periodu 2015.-2019. godine koja se ogledaju u konstantnom rastu broja zaposlenih i smanjenju nezaposlenih, uz istovremeno povećanje prosječne neto plaće.

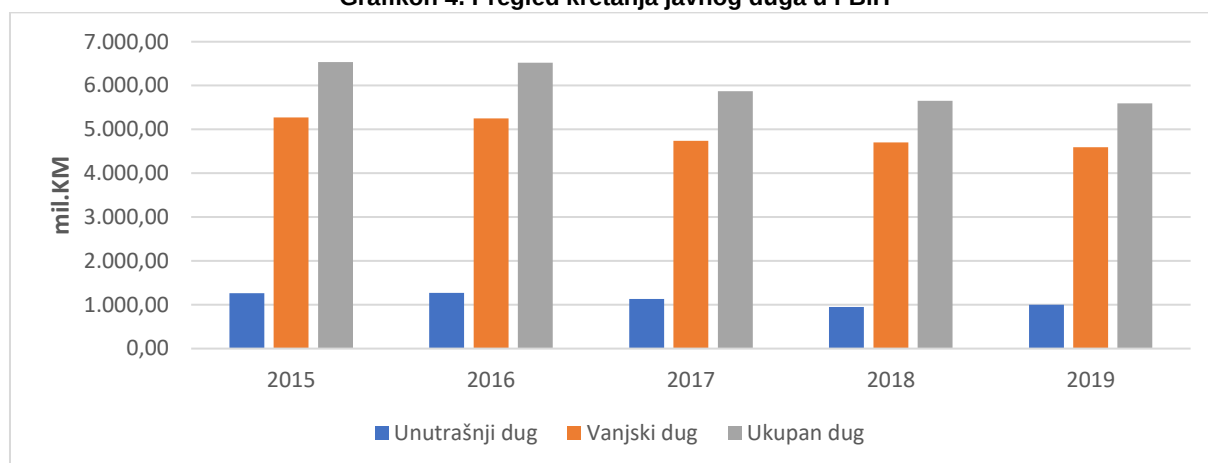
Ukupan vanjski dug u FBiH predstavlja dug kojim upravlja i za koji je odgovorna Vlada FBiH, vanjski dug Vlade FBiH i vanjski dug koji je ugovorila Vlada FBiH i proslijedila krajnjim korisnicima - finansijskim institucijama, javnim kompanijama, kantonima, lokalnim zajednicama, bankama i drugim korisnicima.

Ukupni dug u FBiH na dan 31.12.2019. godine iznosi 5.595,50 mil. KM, što je manje za 56,46 mil. KM ili 1% u odnosu na 2018. godinu.

Vanjski dug u Federaciji BiH na dan 31.12.2019. godine iznosi 4.595,39 mil. KM (smanjenje za 2,3% u odnosu na 2018. godinu). Od ukupnog iznosa vanjskog duga u FBiH, na dug Vlade Federacije BiH odnosi se 2.080,62 mil. KM, na dug kantona 221,67 mil. KM, na dug gradova i općina 168,72 mil. KM i na dug javnih preduzeća i ostalih korisnika 2.124,38 mil. KM.

Unutrašnji dug u Federaciji BiH na dan 31.12.2019. godine iznosi 1.000,12 mil. KM, što je u poređenju sa stanjem na kraju 2018. godine više za 50,9 mil. KM, ili 5,4%. Od ukupnog unutrašnjeg duga u FBiH, na dug Federacije BiH se odnosi 726,22 mil. KM, kantona 199,75 mil. KM, te gradova i općina 74,15 mil. KM.

Grafikon 4. Pregled kretanja javnog duga u FBiH

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

U periodu od 2015. do 2019. godine ukupan dug u FBiH smanjen je za 941,65 mil. KM što predstavlja prosječno smanjenje od 3,8% godišnje. Vanjski dug u navedenom periodu smanjen je za 678,22 mil. KM a unutrašnji dug za 263,43 mil. KM.

Ukupan vanjski i unutrašnji dug Vlade FBiH za 2019. godinu, ne uzimajući u obzir dug koji je supsidijarno prenesen na krajnje korisnike, iznosi 2.806,84 mil. KM, te je u odnosu na 2018. godinu smanjen za 189,04 mil. KM ili 6,3%.

Tabela 1. Konsolidovani dug u Federaciji BiH na bazi verifikovanog unutrašnjeg duga (mil. KM)

Javni dug u FBiH (KM)	2015	2016	2017	2018	2019
1. Unutrašnji dug u Federaciji BiH	1.263,55	1.287,15	1.132,24	949,22	1.000,12
1.1. Unutrašnji dug Federacije BiH	1.027,57	1.040,34	894,69	704,67	726,22
1.2. Unutrašnji dug kantona	174,46	188,40	178,22	182,72	199,75
1.3. Unutrašnji dug općina i gradova	61,51	58,41	59,33	61,83	74,15
2. Vanjski dug u Federaciji BiH	5.273,61	5.157,96	4.739,37	4.702,74	4.595,39
2.1. Vanjski dug Federacije BiH	2.825,99	2.781,24	2.393,51	2.291,21	2.080,62
2.2. Vanjski dug kantona	290,74	261,50	248,70	237,14	221,67
2.3. Vanjski dug općina i gradova	106,30	120,09	138,72	154,05	168,72
2.4. Vanjski dug javnih preduzeća i ostalih korisnika	2.050,58	1.995,12	1.958,44	2.020,34	2.124,38
Ukupan dug u Federaciji BiH	6.537,16	6.445,11	5.871,61	5.651,96	5.595,50

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

U strukturi ukupnog duga FBiH za 2019. godinu, vanjski dug učestvuje sa 82,12%, što je manje za 1,09 p.p. u odnosu na 2018. godinu (83,21%).

EKONOMSKA KRETANJA U FBiH PO IZBIJANJU PANDEMIJE

U ovom dijelu dokumenta je prikazana ekonomska situacija u FBiH tokom prvih mjeseci pandemije, što je uzrokovalo da Vlada FBiH poduzme neophodne mjere. Restriktivne mjere su bile uspješne u obuzdavanju prvog vala pandemije, ali su neminovno dovele i do pogoršanja ekonomske situacije.

Negativne posljedice pandemije na ekonomiju FBiH su postale vidljive vrlo brzo po njenom izbijanju. BDP je u prvom kvartalu 2020. godine zabilježio realni rast od 1,6% u odnosu na isti kvartal prethodne godine, dok je već u II kvartalu 2020. godine BDP zabilježio realni pad od čak 9,7% u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Posmatrano u odnosu na prethodni kvartal, u II kvartalu 2020. godine realni pad BDP-a iznosio je 10,5%.²

Na dan proglašenja nesreće, ukupan broj zaposlenih u FBiH je iznosio 534.076. Nepuna dva mjeseca kasnije, broj zaposlenih se smanjio za nešto više od 26.000 i dostigao najniži nivo od izbijanja pandemije (507.617).

Obim vanjsko-trgovinske razmjene FBiH sa inostranstvom takođe je značajno smanjen. Izvoz je već u I kvartalu 2020. godine zabilježio pad u odnosu na isti kvartal prethodne godine za 5,1%, da bi mnogo značajniji pad zabilježio u II kvartalu i to za 26,6% u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

U drugom kvartalu 2020. godine došlo je do značajnog pada javnih prihoda u FBiH. Ostvareni ukupni prihodi od doprinosa su za 96 miliona KM, odnosno za 10,5% niži u odnosu na isti period 2019. godine. Imajući u vidu gubitak radnih mjesta i ukidanje plaćanja akontacija poreza

² FZS, Tromjesečni Bruto domaći proizvod, IV tromjesečje, Saopćenje broj: 10.3.4. od 31.03.2021. godine

na dobit i poreza na dohodak za samostalne djelatnosti u 2020. godini, pad prihoda po ovom osnovu je bio očekivan.

Ostvareni indirektni porezi za raspodjelu korisnicima u FBiH su u drugom kvartalu 2020. godine bili niži za 182 KM miliona KM ili 26,7

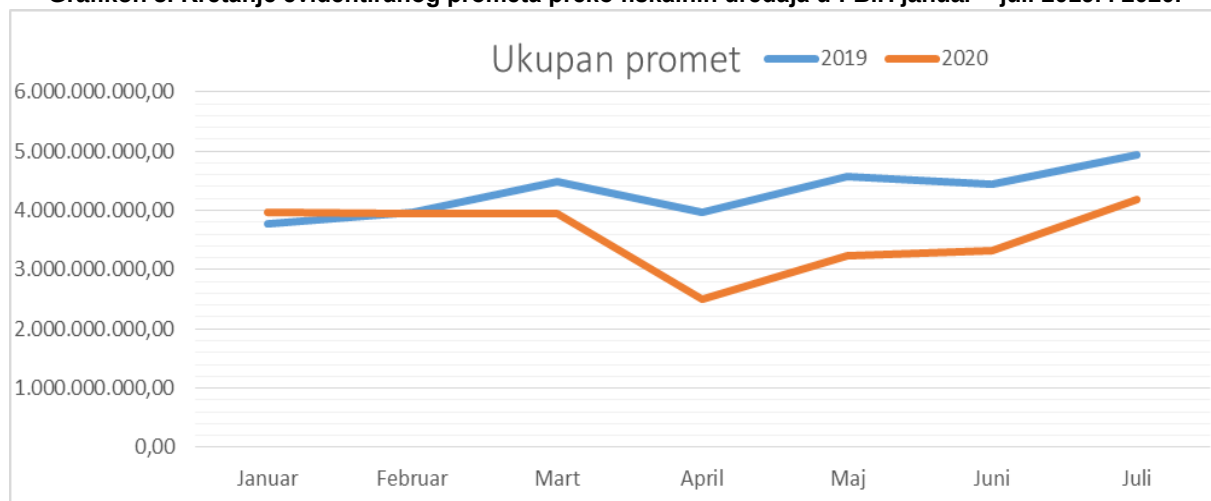
% u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Veliki pad prihoda od indirektnih poreza zabilježen je u aprilu 2020. godine (32,62% ili 82,5 mil. KM) u odnosu na isti mjesec prethodne godine, a silazni tok kretanja je nastavljen i u maju kada su prihodi od indirektnih poreza bili niži za čak 41% ili 97,3 mil. KM u odnosu na maj prethodne godine.

Ukupni javni prihodi u FBiH za 2020. godinu naplaćeni su u iznosu od 8.803 mil. KM i niži su za 6,4% ili 603,2 mil. KM u odnosu na prethodnu godinu, što je negativni uticaj pandemije. U strukturi javnih prihoda, najveći pad imali su indirektni porezi za 13,81%, što je posljedica smanjenja privatne potrošnje i raspoloživog dohotka.

Na razini direktnih poreza, pad u 2020. godini iznosi 4,81%, najviše zbog pada prihoda od poreza na dobit za 8,4% zbog obustava plaćanja akontacija poreza na dobit.

Usljed uticaja pandemije i uvođenja restriktivnih mjera, od marta prošle godine došlo je do značajnijeg pada evidentiranog prometa u privredi FBiH, što je vidljivo iz Grafikona 5. rađenog na osnovu podataka PU FBiH. Najveći pad prometa zabilježen je kod djelatnosti trgovine, prerađivačke industrije, umjetnosti, zabave, rekreacije, ugostiteljstva, turizma, te prevoza i skladištenja.

Grafikon 5. Kretanje evidentiranog prometa preko fiskalnih uređaja u FBiH januar – juli 2019. i 2020.

Izvor: Porezna uprava Federacije BiH

MJERE VLADE FBiH NA UBLAŽAVANJU EKONOMSKIH POSLJEDICA PANDEMIJE

Postojeća kriza izvana pandemijom COVID-19 stavila je vlade širom svijeta pod ekstremni pritisak da uvedu hitne mjere za suzbijanje epidemije i oporavak ekonomije. Učinkovitost usvojenih mjera ovisi o kvaliteti mjera i njihovoj provedbi. Situacija je zahtijevala adekvatno planirane, koordinirane i lako provedive mjere, utemeljene na odgovarajućim informacijama. Osim neposrednog odgovora na krizu, regulatorna pitanja također su u središtu ekonomskog i socijalnog oporavka.

Na značaj kvalitetnog planiranja regulative u postojećim okolnostima pandemije ukazuje i Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), navodeći da potencijalne posljedice bilo kojeg regulatornog akta u toku krize mogu imati dalekosežniji uticaj u odnosu na uobičajene okolnosti, naročito u ekonomskom i socijalnom pogledu.

Pored kvalitete regulative, odgovor na pandemiju zahtijevao je dobro osmišljene mjere kojima će se minimizirati ekonomske posljedice pandemije s jedne strane, ali i stvoriti pretpostavke za održiv razvoj nakon pandemije. Svjetska banka ističe da kriza izazvana pandemijom može biti katalizator za program oporavka usmjeren na budućnost i reforme. Kako bi pružila smjernice kreatorima politika, Svjetska banka je izradila prijedlog "ček liste" za procjenu intervencija ekonomskog oporavka.³ Predložena "ček lista" pruža detaljne informacije o ključnim kriterijima koje bi vlade trebale razmotriti prilikom dizajniranja svojih programa oporavka od pandemije. Kratkoročni faktori uključuju uticaj mjera na zaposlenost, privrednu aktivnost, pravovremenost i rizik, a dugoročni, uticaj na ljudski i socijalni kapital, tehnologije, prirodni i kulturni kapital, fizički kapital, prilagođavanje i otpornost, te održivi rast. Svjetska banka naglašava potrebu da se razumije koja je vrsta pratećih institucionalnih promjena ili promjena politike potrebna kako bi se osigurala uspješna realizacija svake predložene intervencije.

Da bi odgovorila na negativna ekonomska kretanja, Vlada FBiH se opredijelila da odlučnim i koordiniranim djelovanjem utiče na ublažavanje ekonomskih posljedica, te je u prethodnom periodu donijela niz mjera.

Dana 16.03.2020. godine, donešena je Odluka o proglašenju stanja nesreće uzrokovane pojavom koronavirusa (COVID-19) na teritoriji FBiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 21/20) kojom je proglašeno stanje nesreće na teritoriji FBiH. Odlukom o prestanku proglašenja stanja nesreće uzrokovane pojavom koronavirusa (COVID-19) na teritoriji FBiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 34/20), propisano je da stanje nesreće na teritoriji FBiH prestaje 60 dana od dana donošenja Odluke 31. 5. 2020. godine, dakle 31.07.2020. godine.

Dana 08.05.2020. godine, stupio je na snagu Zakon o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica ("Službene novine FBiH", broj 28/20) kojim su propisane mjere za ublažavanje ekonomskih posljedica izazvanih pandemijom na području FBiH. Zakon je prestao važiti istekom roka od 60 dana, računajući od 31. 5. 2020. godine kada je proglašen prestanak stanja nesreće na teritoriji FBiH, dakle prestao je važiti dana 31.07.2020. godine.

Ovim Zakonom su propisane slijedeće mjere:

³ Proposed Sustainability Checklist for Assessing Economic Recovery Interventions, World bank group, april 2020, dostupno na: <https://pubdocs.worldbank.org/en/223671586803837686/Sustainability-Checklist-for-Assessing-Economic-Recovery-Investments-April-2020.pdf>

Mjera 1. Subvencioniranje doprinosa za obavezna osiguranja

Pravo na subvenciju doprinosa su imali poslovni subjekti u iznosu od 244,85 KM mjesečno po zaposlenom, počev od aprila i svaki naredni mjesec, uključujući i mjesec nakon prestanka stanja nesreće ukoliko u mjesecu za koji se vrši obračun plaće imaju pad ostvarenog prometa od 20% i više u odnosu na isti period 2019. godine, uz uslov da su izmirili obaveze za doprinose i porez na dohodak uz isplaćene plaće zaključno sa februarom 2020. godine. Za samostalne poduzetnike i poslovne subjekte u niskoakumulativnim djelatnostima, subvencioniranje se vrši u visini iznosa doprinosa utvrđenih na propisane mjesečne osnovice za tekuću godinu.

Tabela 2. Pregled propisanih osnovica za 2020. godinu i mjesečni iznosi subvencija

Samostalni poduzetnici	Osnovica 2020.	Iznos subvencije
Za slobodna zanimanja	1.560,00 KM	244,85
Za samostalnu djelatnost obrta i srodne djelatnosti	922,00 KM	244,85
Za samostalnu djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu.	411,00 KM	170,57
Za samostalnu djelatnost obrta i srodne djelatnosti (paušal)	788,00 KM	244,85
Za niskoakumulativne djelatnosti tradicionalnih esnafskih zanata	355,00 KM	147,33
Za samostalnu djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu (paušal)	355,00 KM	147,33
Za samostalnu djelatnost taxi prijevoza	355,00 KM	147,33
Za samostalnu djelatnost trgovca pojedinca	411,00 KM	170,57

Izvor: Poreska uprava FBiH

Mjera 2. Obustava obračuna i plaćanja zatezne kamate na javne prihode

Zatezna kamata na javne prihode se nije obračunavala i plaćala za dane trajanja stanja nesreće, kao ni 60 dana od dana prestanka proglašenja stanja nesreće. Ova mjera se ne odnosi na javna preduzeća, banke i druge finansijske organizacije, udruženja, javne institucije, organe uprave i građane koji ne obavljaju samostalnu djelatnost.

Mjera 3. Ukidanje obaveza plaćanja akontacije poreza na dobit

Ukinuta je obaveza plaćanja akontacija poreza na dobit u 2020. godini za poslovne subjekte koji koriste subvencije predviđene ovim Zakonom.

Mjera 4. Ukidanje obaveza plaćanja akontacije poreza na dohodak od samostalne djelatnosti

Ukinuta je obaveza plaćanja akontacija poreza na dohodak od samostalne djelatnosti za 2020. godinu za poslovne subjekte koji koriste subvencije predviđene ovim Zakonom.

Mjera 5. Prekid obračuna zateznih kamata na zakašnjela plaćanja u dužničko - povjerilačkim odnosima

Prekinut je obračun zateznih kamata na zakašnjela plaćanja u dužničko-povjerilačkim odnosima u periodu od 1. 3. 2020. godine do isteka tridesetog dana od dana prestanka nesreće.

Mjera 6. Prekid prinudne naplate

Prekinuta je prinudna naplata shodno odredbama propisa o unutrašnjem platnom prometu i propisa o Poreznoj upravi do isteka roka od 30 dana od prestanka stanja nesreće.

Mjera 7. Održavanje prinudne stabilnosti pojedinih isplata

U cilju održavanja stabilnosti i pravovremenosti isplata penzija i invalidnina, kao i drugih socijalnih davanja, te njihovog zadržavanja na dostignutom nivou, a imajući u vidu posljedice pada prihoda izazvanih stanjem nesreće, nedostajuća sredstva će se osigurati uštedama u okviru Budžeta Federacije za 2020. godinu.

Mjera 8. Odgoda primjene propisa za vrijeme trajanja stanja nesreće u FBiH

U periodu dok traje stanje nesreće i 60 dana po prestanku nesreće, propisi doneseni na nivou FBiH kojima je uređeno namjensko korištenje sredstava neće se primjenjivati. Prenamjena sredstava se može vršiti samo u svrhu saniranja zdravstvenih, socijalnih i ekonomskih posljedica proglašenog stanja nesreće.

Mjera 9. Uspostava Garancijskog fonda

Uspostavljen je Garancijski fond u okviru Razvojne banke FBiH za koji je inicijalno izdvojeno 80 mil. KM, te posebnom odlukom Vlade dodatnih 20 mil. KM. Garancijski fond je olakšao pristup kreditnim sredstvima i smanjio troškove pozajmljivanja poslovnim subjektima. Garancijski fond RB FBiH izdaje garancije u ime i za račun FBiH.

Nakon donošenja Zakona o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica, Vlada FBiH je na 226. sjednici održanoj 18.06.2020. godine, s ciljem dodatnog ublažavanja ekonomskih posljedica uzrokovanih pandemijom, donijela i Program ekonomske stabilizacije i oporavka FBiH 2020. - 2021. godine kojim su predviđene mjere iz sfere fiskalne politike i finansijskog sektora, aktivne mjere zapošljavanja, kao i mjere usmjerene na unaprjeđenje poslovnog ambijenta i rasterećenje privrede, povećanje konkurentnosti i otpornosti ekonomije, te javnih i privatnih investicija.

Sa ciljem intervencije u najugroženijim područjima privrede i djelatnostima od strateškog interesa, Vlada FBiH je dana 16.10.2020. godine donijela Uredbu o interventnim mjerama za podršku ugroženim sektorima privrede FBiH u okolnostima pandemije. Ovom Uredbom je predviđena dodjela finansijske pomoći ugroženim sektorima privrede FBiH u okolnostima pandemije, te je, između ostalog, propisan postupak dodjele finansijske pomoći, nadzor i način izvještavanja o realizaciji sredstava. Uredbom je ukupno raspoređeno 90 miliona KM iz sljedeća četiri sektora: turističko-ugostiteljski sektor (30 miliona KM), sektor prometa i komunikacija (20 miliona KM), sektor poljoprivrede i prehrambene industrije (10 miliona KM),

te izvoznim privrednim društvima (30 miliona KM). Uslov za dodjelu sredstava je bio da korisnici finansijske pomoći ne mogu smanjivati broj radnika u periodu do 31.12.2020. godine u odnosu na broj uposlenih na dan 30.9.2020. godine.

Sa ciljem nastavka nesmetanog kreditiranja privrede i građana, i održavanja likvidnosti bankarskog sektora, Agencija za bankarstvo FBiH je krajem marta 2020. godine donijela Odluku o privremenim mjerama koje banke primjenjuju za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica pandemije i Odluku o privremenim mjerama koje lizing društva i mikrokreditne organizacije primjenjuju za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica pandemije.

KOMPARATIVNA ANALIZA DONEŠENIH MJERA U REGIJI

U ovom dijelu predstavljamo kratki uporedni pregled mjera koje su poduzele različite države okruženja i entiteti u BiH.

Analizirajući dostupne podatke o ekonomskim mjerama koje su poduzeli entiteti u okviru BiH - FBiH i RS, kao i države regije (Albanija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Srbija), evidentno je da su u svim slučajevima poduzete veoma slične mjere prilagođene socio-ekonomskom kontekstu i mogućnostima svake od njih. I pored znatno složenije ustavne strukture u FBiH, te opredjeljenja da se najznačajnije mjere propišu Zakonom, što zahtijeva duži rok donošenja, vidljivo je da su mjere u okruženju donošene približno istim ili sličnim tempom kao i u FBiH. Najvećim dijelom mjere se odnose na direktne subvencije ugroženim poslovnim subjektima i građanima, odgađanje plaćanja poreznih obaveza, uspostavu kreditno-garantnih šema, uvođenje moratorija na otplatu kreditnih obaveza sa mogućnošću reprograma istih, kao i podršku aktivnim mjerama zapošljavanja.

Detaljniji prikaz poduzetih mjera od početka pandemije u entitetima i zemljama regije dat je u naredne dvije tabele.

Tabela 3. Pregled poduzetih mjera u BiH

FBiH	RS
Odlukom Vlade od 16.3.2020. godine, propisano je da svi proizvodi iz nadležnosti kantona, grada i općine propisani članom 9. Zakona o kontroli cijena, kao i ostale osnovne životne namirnice i osnovne higijenske potrepštine, ne smiju imati cijenu veću od one koju su imali 5. marta 2020. godine; Odluka je stavljena van snage novom Odlukom Vlade FBiH od 9.4.2020, kojom su za pojedine proizvode utvrđene marže. Dana 26.03.2020. Vlada FBiH je izmijenila Odluku o visini dodatnog doprinosa za zdravstveno osiguranje za detaširane radnike smanjenjem za svakog radnika za 10 KM mjesečno. Dana 26.3.2020. godine, donesena je Odluka o umanjenju zakupnine poslovnih prostora kojima upravlja Služba za zajedničke poslove organa i tijela FBiH za 50%. Odlukama Agencije za bankarstvo FBiH iz marta 2020. godine, propisano je da banke i nedepozitarne finansijske institucije mogu odobriti klijentima posebne mjere, kao što su: moratorij na otplate kredita, uvođenje grejs perioda, te odobravanje dodatnog iznosa sredstava za potrebe prevazilaženja poteškoća sa likvidnošću. Rokovi su produženi do 30.06.2021. za predaju zahtjeva za mjere koje mogu trajati do 31.12.2021. godine. Vlada FBiH je donijela Zakon o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica („Službene novine FBiH“, br. 28/20) koji je objavljen dana 7.5.2020. i stupio na snagu dana 8.5.2020. Zakon predviđa sljedeće mjere za pomoć privredi: - subvencioniranje doprinosa za obavezna osiguranja; - obustava obračuna i plaćanja zatezne kamate na javne prihode; ukidanje obaveza plaćanja akontacije poreza na dobit; - ukidanje obaveza plaćanja akontacije poreza na dohodak od samostalne djelatnosti; - prekidanje obračuna zateznih kamata na zakašnjela plaćanja u dužničko povjerilačkim odnosima; - prekidanje prinudne naplate; - održavanje stabilnosti pojedinih isplata; - odgoda primjene propisa; - uspostava Garancijskog fonda Zakon je prestao važiti istekom 60 dana od dana proglašenja prestanka stanja nesreće, dakle dana 31.07.2020. godine. 18.06.2020. godine Vlada Federacije BiH je usvojila Uredbu o načinu finansiranja i upravljanja garancijskim fondom, čije garancije su, inicijalno, namijenjene za period ne duži od 12 mjeseci od dana proglašenja prestanka nesreće uzrokovane pandemijom COVID-19. Cilj je jačanje kreditnog potencijala poduzetnika za osiguranje izvora finansiranja s ciljem ublažavanja negativnih efekata pandemije uzrokovanih na privredu Dana 18.06.2020. godine, Vlada FBiH je usvojila Program ekonomske stabilizacije i oporavka FBiH 2020-2021. godine kojim su predviđene mjere iz sfere fiskalne politike i finansijskog sektora, aktivne mjere zapošljavanja, kao i mjere usmjerene na unaprjeđenje poslovnog ambijenta i rasterećenje privrede, povećanje konkurentnosti i otpornosti ekonomije, te javnih i privatnih investicija. Dana 16.10.2020. godine usvojena je Uredba o interventnim mjerama za podršku ugroženim sektorima privrede FBiH u okolnostima pandemije COVID-19, kojom je predviđena dodjela finansijske pomoći ugroženim sektorima privrede Federacije Bosne i Hercegovine u okolnostima pandemije COVID-19, te je, između ostalog, propisan postupak dodjele finansijske pomoći, nadzor i način izvještavanja o realizaciji sredstava. Ukupna finansijska sredstva za provođenje ove uredbe osigurana su u Budžetu Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Budžet Federacije BiH) za 2020. godinu u iznosu od 90.000.000 KM i raspoređena su na sljedeći način:	Dana 24. marta 2020. (RS NN 27/2020), donešena je Odluka o privremenom odgađanju plaćanja poreznih obaveza po osnovu poreza na dobit, poreza na dohodak i naknada za unaprjeđenje funkcija javnih šuma i naknada za zaštitu od požara prema godišnjoj poreskoj prijavi za 2019. godinu. Odgoda plaćanja odnosi se na privredne subjekte - pravne osobe i preduzetnike koji se zbog mjera prevencije suočavaju s poteškoćama u poslovanju. Dana 24. marta 2020. (RS NN 27/2020), donešena je Odluka o privremenim mjerama usmjerenim na očuvanje stabilnosti bankarskog sektora RS koja se odnose na davanje olakšica klijentima, posebna pravila za upravljanje kreditnim rizikom i preventivne mjere usmjerene na očuvanje kapitala banaka. Dana 27. marta 2020. (RS NN 28/2020), svim zajmoprimcima iz fondova kojima upravlja Investiciono-razvojna banka RS odobren je tromjesečni moratorijum na otplatu glavnice i kamata sa produženjem roka otplate za 3 mjeseca. Paušalno plaćanje poreza na ukupan prihod malih preduzetnika sa jednim ili dva zaposlena smanjeno je za 60%. Dana 1. aprila 2020. (RS NN 30/2020), donešena je Odluka o privremenim mjerama za odobravanje olakšica klijentima mikrokreditnih organizacija vezana za davanje olakšica klijentima i posebnim pravilima za upravljanje kreditnim rizikom. Dana 10. aprila 2020. (RS NN 35/2020), donešena je Uredba o poreskim mjerama za ublažavanje ekonomskih posljedica vezana za prijavu godišnjeg poreza na dobit za 2019. godinu, podnošenje prijave poreza na dohodak i obračun doprinosa do 30. aprila 2020., produženje odloženog plaćanja poreznog duga i neobračunavanje kamate za taj period počev od rata koje dospijevaju u martu 2020. godine. Dana 14. maja 2020. (RS Sl. List 46/2020), donešena je Uredba o Kompenzaciskom fondu Republike Srpske, kojom se uređuje osnivanje i rad Kompenzacijskog fonda, čiji je cilj otklanjanje posljedica i poteškoća pružanjem izravne podrške zdravstvenom sektoru RS. Dana 29. maja 2020. (RS NN 51/2020 i 84/2020), donešena je Uredba o uslovima i načinu korišćenja turističkih bonova u ugostiteljskim objektima kojom se utvrđuje način subvencionisanja korišćenja usluga smještaja u ugostiteljskim objektima na teritoriji Republike Srpske, s ciljem podsticanja razvoja domaćeg turizma i podrške privrednim subjektima u oblasti turizma i ugostiteljstva koji su pretrpjeli značajnu štetu zbog pandemije. Dana 10. septembra 2020. (RS NN 89/2020), donešena je Odluka o privremenim mjerama usmjerenim na očuvanje stabilnosti bankarskog i mikrokreditnog sektora RS vezana za davanje olakšica klijentima na koje direktno ili indirektno utječu negativni efekti, posebna pravila za upravljanje kreditnim rizikom i mjere usmjerene na očuvanje kapitala banaka. Dana 5. oktobra 2020. (RS NN 98/2020), donešena je Uredba o postupku dodjele sredstava poslovnim subjektima u oblasti međunarodnog cestovnog prijevoza i pružanju aerodromskih usluga za nadoknadu finansijskog gubitka zbog posljedica pandemije. Dana 14. oktobra 2020. (RS Sl. List 102/20), donešena je Uredba o postupku dodjele sredstava poslovnim subjektima za potporu subjektima (preduzećima i preduzetnicima registrovanim u RS) u realizaciji njihovih investicionih projekata raspodjelom sredstava iz Kompenzaciskog fonda RS. Dana 28. decembra 2020. (RS NN 129/20), donešena je Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o uvjetima i načinu korišćenja turističkih bonova u ugostiteljskim objektima.

a) 30.000.000 KM za dodjelu finansijske pomoći turističko - ugostiteljskom sektoru (Federalno ministarstvo okoliša i turizma); b) 20.000.000 KM za dodjelu finansijske pomoći sektoru prometa i komunikacija (Federalno ministarstvo prometa i komunikacija); c) 10.000.000 KM za dodjelu finansijske pomoći sektoru poljoprivrede i prehrambene industrije (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva); d) 30.000.000 KM za dodjelu finansijske pomoći izvoznim privrednim društvima. (Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije)	

Tabela 4. Pregled mjera u regionu

Albanija	Crna Gora	Sjeverna Makedonija	Srbija
Prvi paket podrške, usvojen je 19. marta 2020. godine i sadržavao je mjere podrške od 23 milijarde leka (187,1 mil EUR ili 1,4 % BDP-a) za finansiranje ključnih mjera, i to: - dodatno finansiranje zdravstvenog sektora u iznosu od 2,5 milijarde leka (20,4 mil EUR), - 6,5 milijardi leka (53 mil EUR) za podršku malim preduzećima i poduzetnicima koji su prisiljeni da obustave rad zbog pandemije u vidu isplate minimalnih plaća (do dvije u slučaju porodičnih preduzeća), udvostručenje naknada za nezaposlene i korisnike socijalne pomoći; - Prva garantna šema sa 11 milijardi leka (89,6 mil EUR ili 0,6 posto BDP-a) za kompanije za pristup prekoračenjima u bankarskom sistemu za isplatu plata svojim zaposlenicima u trajanju do 3 mjeseca sa kamatnom stopom ograničenom na 2,85 posto za dospelje do 2 godine. Drugi paket je usvojen 15. aprila 2020. i uključuje: - 7 milijardi leka (57 mil EUR ili 0,4 posto BDP-a) za plaćanje jednokratnog transfera od 40 000 Lk zaposlenima u malim preduzećima pogođenim pandemijom koji nisu obuhvaćeni prvim paketom, zaposlenicima velikih poduzeća koji su otpušteni zbog pandemije i zaposlenicima u turističkom sektoru; - druga garantna šema od 15 milijardi leka (122,2 mil EUR) 0,9 posto BDP-a) za osiguravanje kredita za obrtni kapital za sve privatne kompanije koje su prije pandemije izmirivale sve poreske obaveze i bile solventne. Vlada će garantirati 60 posto kredita, a kamate su ograničene na 5%. Do 3. novembra 2020. isplaćeno je gotovo 98 posto ukupnih budžetskih sredstava izravne podrške (za prvu shemu garancija 59 posto, a za drugu shemu 42 posto). Cetralna Banka Albanije produžila je moratorij na kreditne obaveze do 31.08.2020. godine.	Prvi paket mjera iz marta 2020. godine uključuje: (i) odgoda plaćanja poreza i doprinosa za socijalno osiguranje; (ii) stvaranje nove kreditne linije Fonda za investicioni razvoj (IRF) od 120 miliona EUR za poboljšanje likvidnosti privrednih subjekata; (iii) odgoda plaćanja zakupa na javne nekretnine; (iv) povećanje plata zdravstvenih radnika u martu 2020. do 15%. Drugi paket ekonomskih mjera odobren je 24. aprila i obuhvaćao je: (i) subvencije za plaće zaposlenima u djelatnostima čiji je rad obustavljen zaposlenima koji zbog brige o djeci nisu u mogućnosti raditi, (ii) subvencije zarada novozaposlenim radnicima u SME tokom šest mjeseci ako su ti radnici bili prijavljeni kao nezaposleni; (iii) državna tijela i državne kompanije su uvele šestomjesečni moratorij na izvršenje finasijskih zahtjeva za kompanije koje ne posluju zbog pandemije; (iv) energetske kompanije oslobodile su fiksnog dijela računa za električnu energiju za preduzeća koja su prestala s radom zbog blokade povezane sa pandemijom; (v) pomoć sektoru poljoprivrede i ribarstva, uključujući jednokratnu pomoć ribarima i plaćanje doprinosa osiguranih poljoprivrednih radnika. Treći paket je usvojen dana 23. jula, u iznosu od 1,22 milijarde EUR za period od 4 godine (281,2 miliona EUR u 2020. godini), koji uključuje: (i) podršku turističkom sektoru (poput subvencija kamata na zajmove i smanjenje PDV-a sa 21 na 7 posto u ugostiteljstvu), (ii) subvencije kamata za poljoprivredni sektor; (iii) programi za poboljšanje konkurentnosti; (iv) subvencije plata; Četvrti ekonomski paket donešen je 28. januara 2021. u iznosu od 163 miliona eura. Mjere uključuju: (i) subvencije plata (sa proširenom listom prihvatljivih sektora); (ii) odgađanja poreza;	Vlada je usvojila fiskalne mjere za pomoć u rješavanju problema likvidnosti firmi, zaštiti radnih mjesta i podršci najugroženijim. Mjere, od kojih je većina privremenog karaktera, uključuju subvencije na zarade u privatnom sektoru i doprinose za socijalno osiguranje za firme koje održavaju zaposlenost, odgodu plaćanja poreza na dohodak, davanje zajmove pod povoljnim uslovima i garancije za kredite i podršku specifičnu za određeni sektor. Narodna banka Republike Sjeverne Makedonije (NBRNM) donijela je niz mjera: (i) smanjila je kamatnu stopu tri puta od početka krize na 1,25 posto; (ii) naknade za podizanje i vraćanje gotovine u centralni trezor Narodne banke ukinute su; (iii) Evropska centralna banka (ECB) i NBRNM uspostavili su 2020. godine repo linijski aranžman od 400 miliona eura koji NBRNM-u omogućava pristup euru, Repo linija produžena je u februaru 2021. i ostat će na snazi do marta 2022. (iv) NBRNM je revidirala svoju regulativu kreditnog rizika kako bi podstakla banke da privremeno restrukturiraju zajmove (mjera na snazi do marta 2021), (v) NBRNM je takođe smanjila osnovicu za obaveznu rezervu za iznos novih zajmova firmama u pogođenim sektorima, (vi) U februaru 2021. godine privremeno je ograničena isplata dividendi od strane banaka do septembra 2021.	Prvi paket fiskalnih mera iznosio je oko 390 milijardi dinara (7 procenata BDP-a). Ključne mere uključuju: (i) povećanje plata za 10 procenata u javnom zdravstvenom sektoru (13 milijardi dinara) i povećanu potrošnju u zdravstvu (oko 60 milijardi dinara); (ii) tromjesečno odlaganje plaćanja poreza na zarade i doprinosa za socijalno osiguranje za sve privatne kompanije, koje će se otplaćivati u 24 rate počev od 2021. godine (100 milijardi dinara); (iii) odloženo plaćanje poreza na dobit preduzeća tokom drugog kvartala 2020. godine (21 milijarda dinara); i (iv) subvencije za zarade, uključujući isplatu minimalnih zarada za sve zaposlene u malim i srednjim preduzećima i preduzetnike tokom tri meseca (93 milijarde dinara) i plaćanje 50 posto neto minimalne zarade za tri meseca za zaposlene u velikim kompanijama iz privatnog sektora i za zaposlene koji ne rade usljed zabrane rada (4 milijarde dinara). Ostale mjere uključuju tromjesečni moratorij na izvršenje i kamate na porezni dug prema ugovorima o reprogramu, kao i smanjenje kamatne stope na porezni dug za 10 procentnih poena. Odobrena je šema državne garancije za bankarske kredite malim i srednjim preduzećima (240 milijardi dinara), kao i novi krediti malim i srednjim preduzećima iz Fonda za razvoj (24 milijarde dinara)." U martu 2020. godine, Narodna banka Srbije (NBS) smanjila je ključnu kamatnu stopu sa 2,25 odsto na 1,75 odsto i suzila koridor kamatnih stopa sa 1,25 pp na 1 pp u odnosu na ključnu kamatnu stopu. U aprilu je NBS smanjila kamatnu stopu sa 1,75 na 1,5 odsto. U junu je ponovo smanjila kamatnu stopu na 1,25 odsto.

Usvojeni su propisi kojim se reguliše način restrukturiranja kredita bez dodatnih troškova i mijenjanja statusa dužnika. Ova mjera će biti omogućena do kraja 2022. godine. 17. jula 2020. godine, Banka Albanije objavila je da je uspostavila repo liniju sa ECB u iznosu od 400 miliona eura. 4. februara ECB je najavila produženje od devet mjeseci do marta 2022. godine. Treći manji paket podrške usvojen je 13. avgusta 2020. godine i obezbijedio je minimalnu platu radnicima u javnom prevozu koji su nastavili posao mesec dana kasnije od ostalih (1,1 mil EUR) Vlada je također usvojila mjere odgađanja plaćanja poreza na dobit svim velikim kompanijama (osim bankama, telekomunikacijama, javnim preduzećima i ostalim bitnim preduzećima) da odgađaju plaćanje poreza na dobit za drugi i treći kvartal 2020. godine. Mala preduzeća s prometom manjim od 14 miliona Lk (114 hilj. EUR) ne moraju plaćati porez na dobit do kraja 2021. godine. U septembru 2020. uvedene su mjere za zaposlene u formalnom sektoru kojim će vlada pokriti polovinu plata (na zakonski minimalnom nivou) i puni udio poslodavaca u socijalnim doprinosima za vrijeme trajanja programa (4 ili 8 mjeseci).	(iii) podrška za novo zapošljavanje; (iv) jednokratna podrška firmama za provođenje e-fiskalizacije; (v) kupone za putovanje u zemlji za zdravstvene i obrazovne radnike; i (vi) dodatne mjere za sektor turizma, ugostiteljstva, poljoprivrede i ribarstva. Mjere su usmjerene na održavanje nivoa zaposlenosti, poboljšanje likvidnosti, povećanje broja turista, stabilnost poljoprivrede. Vlada Crne Gore je 29. aprila 2021. godine usvojila novi paket mjera podrške preduzećima i građanima za drugi kvartal, vrijedan oko 160 miliona eura. Ovaj paket uključuje smanjenje računa za električnu energiju za najugroženije grupe i novi plan subvencionisanja plata. Centralna banka Crne Gore je tokom pandemije donijela niz mjera: - 17. marta najavljen je moratorij na otplatu kredita u trajanju do 90 dana, dostupan svim zajmoprimcima; - 20. maja, produžen je moratorij za zajmoprimce koji se suočavaju s poteškoćama zbog pandemije. Banke mogu, pod jasno određenim uvjetima, odobriti restrukturiranje kredita, uključujući gotovinske kredite bez osiguranja; - 30. juli - produžen je moratorij zajmoprimcima iz dva prioriteta sektora - turizma i poljoprivrede, šumarstva i ribarstva. Moratorij se može koristiti u periodu od 1. septembra 2020. do 31. avgusta 2021. godine, - 22. oktobra 2020. godine uveden je šestomjesečni moratorij na otplatu kredita za građane koji su izgubili posao nakon 31. marta i nisu odgađali otplatu svojih zajmova više od 90 dana prije kraja 2019. godine.	NBS je uvela moratorij na sve otplate po bankarskim kreditima i ugovorima o finansijskom lizingu do septembra 2020. Krajem jula usvojen je drugi krug mjera, uključujući subvencije za zarade zaposlenima u malim i srednjim preduzećima za još dva meseca (36 milijardi dinara) i odlaganje plaćanja poreza na zarade i doprinosa za socijalno osiguranje za sve privatne kompanije za dodatnih mesec dana (30 milijardi dinara). U avgustu je NBS usvojila novi set privremenih mera do 2021. godine sa ciljem da pojedincima omogući lakši pristup stambenim kreditima. Te mere uključuju ranije odobravanje hipoteka prije završetka gradnje, mogućnost produženja rokova otplate hipoteke i privremeno olakšanje postupka odobravanja kratkoročnih dinarskih zajmova do određenog iznosa. Krajem augusta, vlasti su najavile jednokratnu fiskalnu podršku za pomoć hotelima u gradovima, putem fiksne subvencije po sobi i po krevetu, s troškovima od oko 0,02 posto BDP-a. Dopunski budžet sa novim mjerama podrške usvojen je u aprilu 2021. Nove mjere uključuju: - subvencije za zarade, uključujući isplatu ½ minimalne zarade za sve preduzetnike i zaposlene u malim i srednjim preduzećima i velikim kompanijama za tri mjeseca (69,8 milijardi dinara); - dodatne isplate za zaposlene u turizmu, ugostiteljstvu i umjetnosti (4,4 milijarde dinara); - podrška sektoru transporta i gradskim hotelima (3,9 milijardi dinara); - Postojeća šema za bankarske zajmove za MSP sa garancijom države proširena je za 500 miliona eura (1 procenat BDP-a) i uspostavljena je nova šema za ranjive kompanije od 500 miliona evra.
--	---	--

EFEKTI MJERA NA EKONOMIJU FBiH

Implementacija mjera koje je poduzela Vlada FBiH imala je veliki uticaj na ublažavanje negativnih posljedica pandemije na ekonomiju FBiH, što je jasno vidljivo iz analize najvažnijih makroekonomskih indikatora u ovom poglavlju.

Jedna od najvažnijih mjera koju je Vlada donijela je subvencioniranje doprinosa za obavezna osiguranja. Prema podacima Porezne uprave FBiH, za period april-juni 2020. godine, ukupno je podneseno 61.898 zahtjeva za subvencije, od kojih je odobreno 58.470 ili 94,5% od ukupno podnesenih zahtjeva. Posmatrano po mjesecima, najveći interes za subvencije je bio u aprilu kada je odobreno 23.887 zahtjeva, što je 94,1% od ukupno podnesenih zahtjeva, prema kojim su isplaćene subvencije za 164.772 radnika. U maju mjesecu odobreno je 19.934 zahtjeva (93,4% od ukupno podnesenih zahtjeva), prema kojim je isplaćeno 142.872 pojedinačnih subvencija. U junu mjesecu je isplaćeno 87.266 pojedinačnih subvencija, a naknadno je odobreno 6.754 subvencije. Ukupan broj isplaćenih pojedinačnih subvencija u periodu april-juni 2020. godine iznosi 401.664.

Tabela 5. Pregled implementacije mjere subvencioniranja doprinosa na obavezna osiguranja

R.br.	Mjesec na koji se subvencije odnose	Broj podnesenih zahtjeva	Broj odobrenih zahtjeva	Broj realizovanih subvencija
1.	April 2020	25.388	23.887	164.772
2.	Maj 2020	21.338	19.934	142.872
3.	Juni 2020	15.172	14.355	87.266
4.	Naknadno odobreno za april, maj i juni	-	294	6.754
UKUPNO		61.898	58.470	401.664

Izvor: Porezna uprava Federacije BiH

Od ukupnog broja odobrenih zahtjeva za subvencije, njih 38.319 se odnosi na samostalne poduzetnike, dok se 19.857 odobrenih zahtjeva odnosi na pravna lica. Za subvencije doprinosa poslovnim subjektima ukupno je isplaćeno 90.934.169,12 KM.

Tabela 6. Odobrene subvencije za april, maj i juni 2020. godine

Mjesto zaposlenja	Broj zaposlenih	Iznos PIO	Iznos zdravstvo	Iznos nezaposlenost	Iznos za subvenciju
Federacija BiH	394.911	50.397.433,15	35.590.002,29	4.329.212,88	90.316.648,32
Republika Srpska	6.021	0,00	502.077,93	47.438,23	549.516,16
Brčko distrikt	732	0,00	62.147,27	5.857,37	68.004,64
UKUPNO	401.664	50.397.433,15	36.154.227,49	4.382.508,48	90.934.169,12

Izvor: Porezna uprava Federacije BiH

Ukupan broj obveznika koji su na dan 31. jula 2020. godine bili u prinudnoj naplati je bio 72.562 sa iznosom duga od 2.800.427.262,14 KM (glavnica + kamata), bez troškova prinudne naplate.

Porezna uprava nije vodila upravne postupke, niti je posebnim aktima odobravalu obustavu plaćanja po sporazumima o plaćanju duga u ratama, ali, zbog neplaćanja rata i tekućih obaveza, nije raskidala sporazume o plaćanju duga u ratama niti sporazume o odgođenom plaćanju duga.

Ukupan broj obveznika kojima je odobrena obustava plaćanja po sporazumima za april - juli 2020. koji nisu platili rate (nisu raskinuti sporazumi zbog neplaćanja) iznosi 227. Ukupno neplaćene rate za period april – juli 2020. godine iznose 4.527.521,06 KM (april 1.072.746,66 KM, maj 1.110.654,46 KM, juni 1.168.168,43 KM i juli 1.175.951,51 KM).

Prema podacima PU FBiH, neobračunate kamate u inspekcijskim nadzorima u 2020. godini do 31.03.2021. godine iznose 2.249.467,98 KM.

Pravo na obustavu plaćanja akontacija poreza na dobit imalo je 8.235 poslovnih subjekata sa ukupnim iznosom obustavljenih akontacija od 43.409.844,81 KM. Pravo na obustavu akontacija poreza na dohodak iskoristio je 11.231 samostalni privrednik sa ukupnim iznosom obustavljenih akontacija od 3.554.439,99 KM.

Kada je u pitanju implementacija mjere osnivanje Garancijskog fonda, Vlada FBiH je na sjednici održanoj 18. juna 2020. godine usvojila Uredbu o načinu finansiranja i upravljanja Garancijskim fondom, a na snagu je stupila 4. jula iste godine. Garancijski fond je uspostavljen u okviru Razvojne banke FBiH i za njega je inicijalno izdvojeno 80 miliona KM, te posebnom Odlukom Vlade FBiH od 24.09.2020. godine i dodatnih 20 miliona KM osiguranih izmjenama i dopunama budžeta za 2020. godinu, s namjerom da se poslovnim subjektima olakša pristup kreditnim sredstvima i smanje troškovi pozajmljivanja.

U istom mjesecu, na osnovu člana 26. Uredbe, Vlada FBiH i Razvojna banka FBiH zaključile su dva ugovora koja su bila nužna za njenu provedbu i to: Ugovor o formiranju namjenskog dugoročnog depozita i Ugovor o pružanju finansijskih usluga u okviru Garancijskog fonda. Nakon potpisivanja ova dva ugovora, uz koordinaciju i podršku Federalnog ministarstva finansija-financija, Razvojna banka FBiH i komercijalne banke započele su proces finalizacije teksta ugovornih aranžmana (ugovora o poslovnoj saradnji između Razvojne banke FBiH i komercijalnih banaka) na osnovu kojih su izdavane garancije Fonda.

Nakon toga, resorna ministarstva Vlade FBiH pristupila su procesu izrade kreditno-garantnih programa i to:

- Kreditno-garantni program za obrtnike i ostale samostalne privredne djelatnosti – nosilac izrade Federalno ministarstvo obrta, poduzetništva i razvoja
- Kreditno-garantni program za mikro, mala i srednja preduzeća – nosilac izrade Federalno ministarstvo obrta, poduzetništva i razvoja
- Kreditno-garantni program za poljoprivredu i prehrambenu industriju - nosilac izrade Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
- Kreditno-garantni program za velika preduzeća – nosilac izrade Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
- Kreditno-garantni program za izvoznike - nosilac izrade Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije.

Do danas su 69 preduzeća iskoristila pogodnosti Garancijskog fonda i osiguralo kreditna sredstva u iznosu od 77,4 mil. KM, zahvaljujući odobrenim garancijama Razvojne banke u iznosu od 38,7 mil. KM.

Na taj način je osiguran opstanak 6.009 radnika, jer navedene kredite, koji su se uglavnom odnosili na održavanje tekuće likvidnosti, korisnici ne bi mogli realizirati bez postojanja Garancijskog fonda Vlade FBiH.

Za razliku od stabilizacijskih fondova putem kojih se radi direktno subvencioniranje privrede i gdje se očekuju automatski kratkoročni efekti, Garancijski fond je dugoročna strateška mjera koja prevashodno ima zadatak olakšavanja pristupa finansijskim sredstvima svim privrednicima, a pogotovo malim i srednjim preduzećima i poljoprivredi. Efekti postojanja Garancijskog fonda su: lakši pristup finansijskim sredstvima, pogotovo subjektima koji ne bi mogli doći do finansijskih sredstava bez postojanja ovog Fonda (procedure komercijalnih banaka su veoma striktna i zahtjevna), mogućnost kreditiranja bez standardne hipoteke, eliminiranje troškova koji se odnose na procjenu nekretnina, notarske troškove i troškove uknjižbe hipoteke i niže kamatne stope koje su u prosjeku iznosile oko 3%.

Implementacija Uredbe o interventnim mjerama za podršku ugroženim sektorima imala je cilj osigurati podršku likvidnosti najugroženijim sektorima i djelatnostima, očuvati radna mjesta, te osigurati hitno potrebnu podršku izvozno orijentisanim sektorima za prevladavanje vanrednih okolnosti koje je izazvala pandemija.

Ukupna raspoređena finansijska sredstva dodijeljena su transparentno putem javnog poziva za korisnike koji su ispunili sljedeće kumulativne uslove:

- Korisnik pomoći ima sjedište, odnosno prebivalište na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine i
- Korisnik pomoći je ostvario pad prihoda od najmanje 50% u prvom polugodištu 2020. godine u odnosu na prosječne šestomjesečne prihode ostvarene u 2019. godini ili je izvoznik koji je ostvario izvoz od preko 30% od ukupnog prometa u prethodnoj godini.

Kriteriji za dobijanje pomoći prema Uredbi o interventnim mjerama su procentualno učešće prometa korisnika u ukupnom prometu djelatnosti i procentualno učešće broja zaposlenih kod korisnika u odnosu na ukupan broj zaposlenih u djelatnosti.

Pomoć je dobilo ukupno 938 privrednih subjekata i to:

- Turističko-ugostiteljski sektor (340 privrednih subjekata),
- Sektor prometa i komunikacija (176 privrednih subjekata),
- Sektor poljoprivrede i prehrambene industrije (31 privredni subjekat) i
- Izvoznim privrednim društvima (391 privredni subjekat).

Dodijeljena sredstva su se mogla koristiti isključivo za isplate plaća, uključujući doprinose i pripadajuće poreze za period od 1. septembra 2020. godine do 31. decembra 2020. godine. U isto vrijeme, uslov za dodjelu sredstava je bio da korisnici finansijske pomoći ne mogu smanjivati broj radnika u periodu do 31. decembra 2020. godine u odnosu na broj uposlenih na dan 30. septembar 2020. godine.

Od ukupno raspoloživih sredstava za izvoz sektora industrije u iznosu od 30 mil. KM, u skladu sa Uredbom o interventnim mjerama, realizovano je 29.557.173,01 KM od čega je na isplatu minimalnih bruto plata utrošeno 78,75%, a za ostale troškove poslovanja 21,25%.

U periodu od 30.09. (stanje broja radnika 32.271) do 31.12.2020. godine (stanje broja radnika 33.348), u sektoru industrije je zaposleno 1.077 radnika više ili 3,34%, što znači da je ova mjera iz Uredbe donijela značajan i vidljiv rezultat.

Od ukupnog broja novozaposlenih radnika (1.077), na metalnu, elektro i automobilsku industriju se odnosi 473, na industriju građevinskog materijala i nemetala 5, na drvnu, papirnu

i grafičku industriju 242, proizvodnju tekstila, odjeće, kože i obuće 244 i hemijsku, farmaceutsku i industriju gume i plastike 113 novozaposlenih radnika.

U junu 2020. godine, Vlada FBiH je donijela Odluku o odgodi plaćanja kreditnih obaveza za 90 dana korisnicima kredita po programima Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije realizovanih putem Union banke (32 privredna subjekta) i Razvojne banke (2 privredna subjekta).

U skladu sa Uredbom, Federalno ministarstvo okoliša i turizma je poslovnim subjektima iz oblasti turizma i ugostiteljstva, kao pomoć, u cijelosti isplatilo dodjeljeni iznos od 30 mil. KM.

Tabela 7. Broj korisnika i isplaćena sredstva pomoći u turističko-ugostiteljskom sektoru

NAZIV	Broj korisnika	Plaće	Režijski troškovi	Ostali troškovi	Ukupno utrošena sredstva
Hoteli	192	7.691.646	5.999.329	7.320.891	21.011.865
Agencije	98	989.987	472.845	3.908.537	5.351.369
Touroperateri	21	290.151	108.508	1.892.027	2.290.686
Turistički vodiči	5	14.249	2.567	7.950	24.766
Banje i lječilišta	6	1.075.286	-	-	1.075.286
Novoosnovani	18	226.023	-	-	226.023
Ukupno:	340	10.287.342	6.583.249	13.129.405	29.999.995

Izvor: Federalni ministarstvo okoliša i turizma

Kako je Federalno ministarstvo okoliša i turizma raspodijelilo sredstva pomoći poslovnim subjektima po kantonima vidljivo je iz tabele 8.

Tabela 8. Broj korisnika po kantonima

R. br.	Kanton	Broj aplikanata	Ukupan iznos
1.	KS	138	15.073.620
2.	HNK	99	5.985.477
3.	USK	23	2.483.055
4.	TK	23	2.074.824
5.	SBK	24	1.764.449
6.	ZEDO	14	1.295.043
7.	ZHK	6	728.435
8.	PK	3	310.579
9.	K 10	7	253.362
10.	BPK	3	31.156
	UKUPNO	340	30.000.000

Nakon uvida u sve izvještaje za pravdanje sredstava dodijeljenih Uredbom Vlade FBiH konstatuje se da je finansijska pomoć turističko-ugostiteljskom sektoru doprinijela održavanju likvidnosti i očuvanju radnih mjesta.

Izuzetno su pozitivne povratne informacije od krajnjih korisnika ovih sredstava koji ističu da su dodijeljena sredstva spasila zatvaranje firmi, pozitivno uticala na očuvanje likvidnosti i da su doprinijela očuvanju radnih mjesta.

U prilog navedenog može se navesti i činjenica da je u martu 2021. godine (broj turista 24.926) zabilježen rast broja turista u FBiH za 8.740 u odnosu na mart prethodne godine i rast noćenja za 19.174 (mart 2021. – 51.055 noćenja, a mart 2020. – 31.881 noćenje).

Od ukupno 193 podnešena zahtjeva za dodjelu pomoći u sektoru prometa i komunikacija, finansijska pomoć je isplaćena za 176 poslovnih subjekata.

Od ovog broja, u cestovnom javnom prevozu pomoć je isplaćena za 171 subjekt u ukupnom iznosu 9.964.149,99 KM. Opšta je ocjena da je finansijska pomoć u sektoru javnog cestovnog prevoza putnika značajno pomogla očuvanju radnih mjesta i održanju likvidnosti privrednih subjekata. U periodu 30.09. – 31.12.2020., u javnom cestovnom prevozu više su zaposlena 124 radnika.

Za aerodrome u Sarajevu, Mostaru, Tuzli i Bihaću, kao pomoć su isplaćena sva predviđena sredstva u iznosu od 6 mil. KM, za JP Željeznice FBiH 3 mil. KM i za poštanske operatere 1 mil. KM. Ovi korisnici su obavezni dostaviti izvještaje o namjenskom utrošku sredstava do 31.12.2021. godine i tek tada će biti moguće predstaviti prave efekte pomoći.

Prema podacima Agencije za bankarstvo FBiH, aktivan broj dužnika u bankama obuhvaćen nekom od posebnih mjera iz nadležnosti Agencije je 4.871 sa ukupnim iznosom od 1,02 mld. KM ili 6,7% od iznosa ukupnih kredita. U segmentu stanovništva, aktivan broj dužnika je 4.038, a izloženost posebnim mjerama iznosi 129,9 mil. KM sa učešćem od 1,8% u ukupnim kreditima stanovništvu. U segmentu pravnih lica, aktivan broj dužnika je 833 sa izloženosti posebnim mjerama u iznosu od 892,5 mil. KM uz učešće od 11,2% u ukupnim kreditima pravnih lica.

Aktivan broj dužnika u nedepozitnim finansijskim institucijama (mikrokreditne organizacije i lizing društva) obuhvaćen posebnim mjerama Agencije je 8.857 sa ukupnim iznosom izloženosti posebnim mjerama od 83,06 mil. KM ili 10,5% u ukupnom kreditnom portfoliju. U segmentu stanovništva, aktivan broj dužnika je 8.475, a izloženost posebnim mjerama iznosi 49,5 mil. KM ili 9% u ukupnom kreditnom portfoliju stanovništva. U segmentu pravnih lica, aktivan broj dužnika je 382, a izloženost posebnim mjerama iznosi 33,6 mil. KM ili 13,8% u ukupnom portfoliju pravnih lica.

Treba naglasiti da, u uslovima pandemije, kada je bilo potrebno hitno reagovati, nije bilo dovoljno vremena i podataka za sveobuhvatnu procjenu uticaja mjera, definiranje indikatora i potrebnih sredstava za implementaciju mjera. Zbog toga je bilo veoma teško analizirati efekte svake pojedinačne mjere i njihov uticaj na osnovne ekonomske indikatore, ali su sve zajedno proizvele pozitivne efekte što je predstavljeno u nastavku analizom ostvarenih makroekonomskih indikatora.

Bruto domaći proizvod

I pored toga što je ukupan realni BDP zabilježio pad u 2020. godini za 3,8%, u drugoj polovini 2020. godine, došlo je do blagog rasta bruto domaćeg proizvoda. **U III kvartalu 2020. godine zabilježen je rast realnog BDP-a za 5,6%** u odnosu na prethodni kvartal, dok je **u IV kvartalu došlo do realnog povećanja za 2,8%** u odnosu na III kvartal. U posljednjem kvartalu 2020. godine, ostvareni BDP je iznosio 97,5% BDP-a ostvarenog u istom periodu 2019. godine.

Prema posljednjim projekcijama Direkcije za ekonomsko planiranje BiH i Međunarodnog monetarnog fonda koje su objavljene u aprilu ove godine, BDP BiH bi ove godine trebao porasti po stopi između 2,8 i 3,5 %.

Industrijska proizvodnja

Kada je u pitanju industrijska proizvodnja, ona je najveći pad doživjela u prva tri mjeseca 2020. godine. U poređenju sa posljednjim kvartalom 2019. godine, pad je iznosio 5,1%. Od II kvartala 2020. godine industrijska proizvodnja kontinuirano raste, tako da je krajem prošle godine bila viša za 2,3%, nego na kraju 2019. godine.

Ostvarena ukupna industrijska proizvodnja u aprilu 2020. godine bila na nivou od 88,1% nivoa iz 2015. godine, dok je prerađivačka industrija bila na nivou od 89,6%.

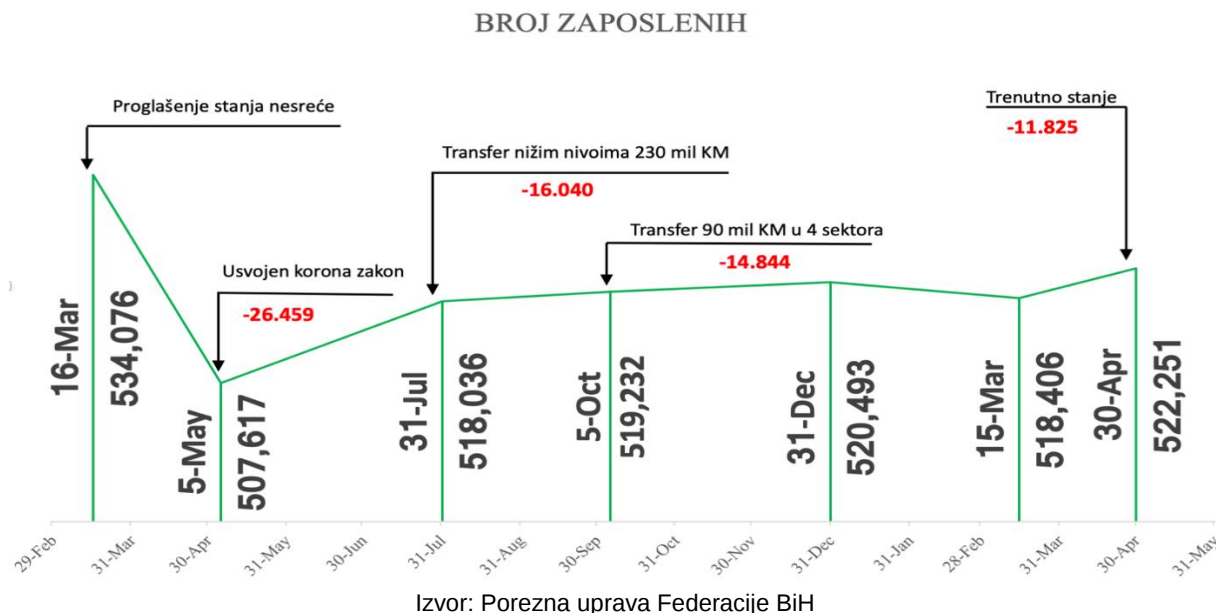
Pozitivni efekti donesenih mjera se primjećuju već od maja 2020. godine i nakon dva mjeseca ostvarena ukupna industrijska proizvodnja je u cjelosti dostigla nivo iz 2015. godine.

U I kvartalu 2021. godine, industrijska proizvodnja u FBiH je porasla za 6% u odnosu na I kvartal prethodne godine. Najveći rast je ostvaren u prerađivačkoj industriji (6,9%), drvnoj, papirnoj i grafičkoj industriji (10%), hemijskoj, farmaceutskoj i industriji gume i plastike (5,4%) i metalnoj, elektro i automobilske industriji za čak 42,9%.

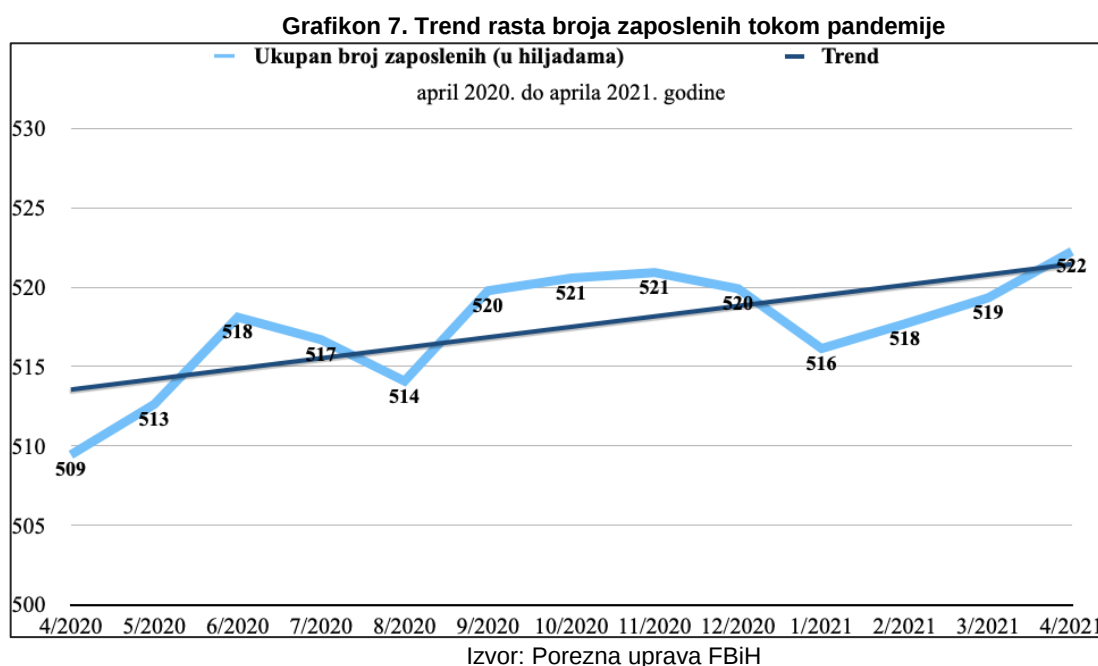
Zaposlenost

Zakon o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica je stupio na snagu dana 5. maja 2020. godine u trenutku kada je nivo zaposlenosti u FBiH bio na najnižem nivou (507.617). Tri mjeseca od stupanja na snagu Zakona, zaposlenost se povećala za 10.000 ljudi. Nakon transfera nižim nivoima vlasti 31. jula i stupanja na snagu Uredbe o interventnim mjerama 5. oktobra, broj zaposlenih u FBiH nastavlja kontinuirano da raste i u aprilu 2021. godine iznosi 522.251.

Grafikon 6. Kretanje broja zaposlenih tokom pandemije

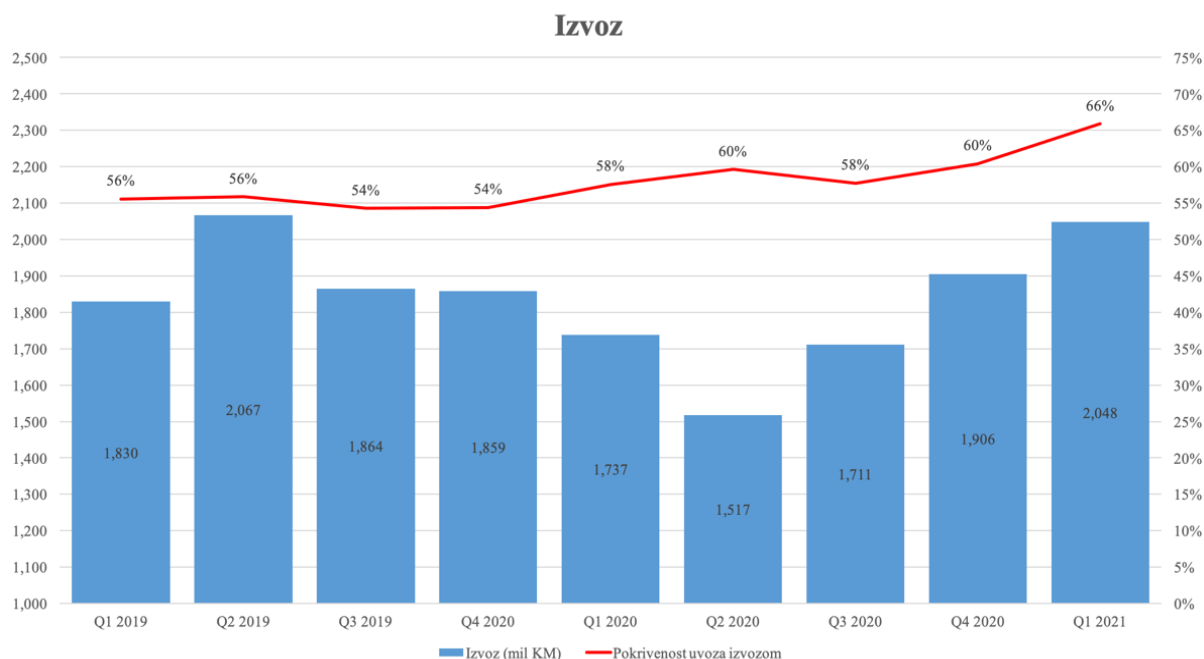
Dakle, iako je zaposlenost u ovom trenutku i dalje na nižem nivou nego u vrijeme proglašenja nesreće (-11.825), zahvaljujući mjerama Vlade, **zaposlenost se za manje od godinu dana uspjela povećati za oko 15.000 u odnosu na najniži nivo tokom pandemije**, a trend rasta je jasno vidljiv na grafikonu 7.

Izvoz

Nakon što je u drugom kvartalu 2020. godine doživio značajan pad, izvoz je u narednim mjesecima počeo kontinuirano rasti. Tako je u III kvartalu 2020. godine zabilježen porast izvoza za 194 mil. KM ili 12,8% u odnosu na prethodni kvartal, dok je u posljednjem kvartalu 2020. godine ostvareni izvoz za 195 mil. KM ili 11,4% veći u odnosu na III kvartal. Posmatrajući u odnosu na posljednji kvartal 2019. godine, izvoz u IV kvartalu 2020. godine je veći za 2,5%. **U prva tri mjeseca 2021. godine FBiH je zabilježila drugi najbolji izvozni rezultat u historiji.** Pokrivenost uvoza izvozom trenutno iznosi 66 posto i nikada nije bila veća. Ovo je direktan rezultat podrške izvoznom sektoru mjerama iz Uredbe koju je usvojila Vlada Federacije BiH.

Grafikon 8. Pregled izvoza FBiH po kvartalima

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Javni prihodi

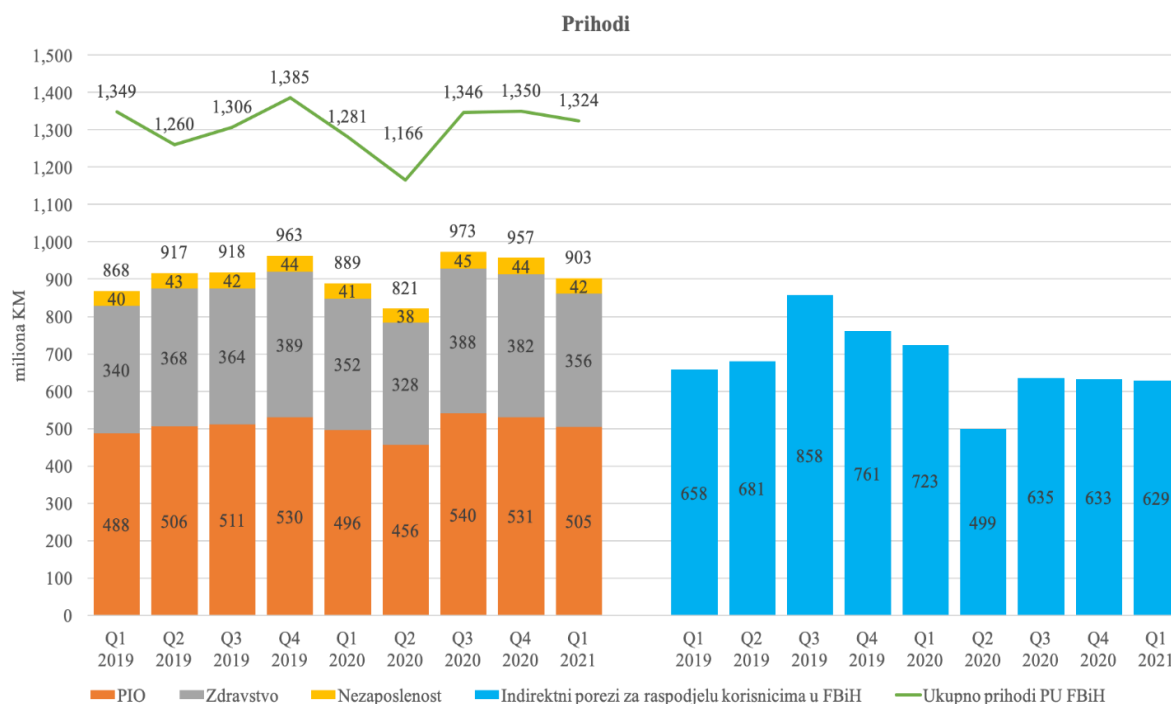
U drugom kvartalu 2020. godine je došlo do značajnog pada i direktnih i indirektnih javnih prihoda u FBiH. Da se ovaj negativni trend nastavio, u narednom periodu bi bili ugroženi svi budžeti u FBiH kao i stabilnost fondova.

Zahvaljujući Zakonu o ublažavanju negativnih posljedica pandemije, te transferu značajnih sredstava nižim nivoima vlasti, Vlada je uspjela održati stabilnost javnih finansija i fondova. Tako su u 2020. godini prihodi od poreza na dohodak neznatno pali i bili niži za 0,61%, a prihodi fondova za zdravstveno i penziono osiguranje, te osiguranje od nezaposlenosti za 0,7 % u odnosu na prethodnu godinu. Time je i povećanje penzija u julu prošle godine za 2,8% bilo moguće bez većih posljedica po budžet FBiH. Ovaj ostvareni rezultat je posebno vrijedan kada se ima na umu koliko je značajan pad javnih prihoda iznosio sve do kraja jula 2020. godine.

Rast razine isplaćenih bruto plaća u Federaciji BiH u 2020. godini je jednim dijelom kompenzirao gubitke u naplati javnih prihoda proizašle zbog pada zaposlenosti uslijed pandemije. Također, mjere Vlade FBiH za subvencioniranje uplata obveznih doprinosa ekonomski pogođenih subjekata, kao i mjere financiranja minimalne plaće od strane većeg broja kantonalnih vlada, značajno su doprinjele visini i redovitosti isplaćenih plaća, što se odrazilo i na razinu naplate ovih prihoda.

Kada su u pitanju ukupni prihodi od direktnih poreza, oni su u prva tri mjeseca 2021. godine bili za oko 43 miliona KM, odnosno 3,4% viši nego za prva tri mjeseca prošle godine. Ovaj podatak je posebno važan kada se ima na umu da su prva tri mjeseca prošle godine bila rekordna za prihode od direktnih poreza.

Grafikon 9. Pregled ostvarenja javnih prihoda po kvartalima

Koliko su mjere Vlade FBiH zaista bile uspješne kada je u pitanju očuvanje stabilnosti javnih finansija, najbolje govori činjenica da su ukupni prihodi od direktnih poreza i doprinosa (tri posljednja kvartala 2020. i prvi kvartal 2021. godine) na koje je FBiH mogla uticati tokom pandemije, tek 0,9% niži nego prije pandemije, a prihodi od indirektnih poreza na koje FBiH nema direktnog uticaja, su 21% niži ukoliko se posmatra isti period prethodne godine (tri posljednja kvartala 2019. i prvi kvartal 2020. godine).

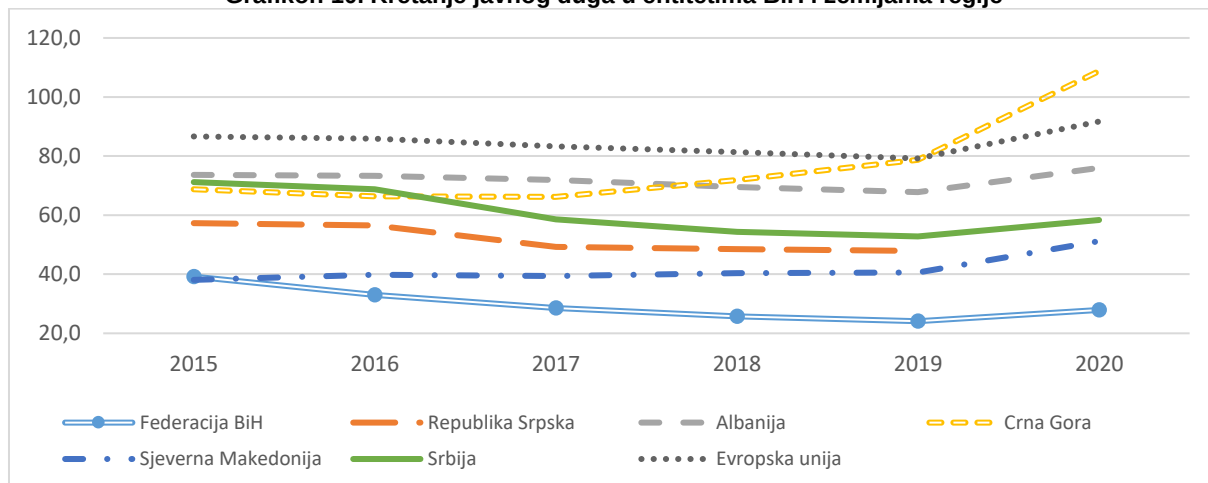
Javni dug

Implementacija mjera podrške neizbježno je dovela do povećanja javnog duga u 2020. godini, kao značajnom izvoru finansiranja tih mjera, kako u FBiH, tako i u zemljama regije. U odnosu na kraj 2019. godine, ukupan javni dug u FBiH je povećan za 10,2%, od čega je unutrašnji dug u FBiH povećan za 18,6%, dok je vanjski dug viši za 8,4%. Udio ukupnog javnog duga u FBiH u BDP-u se povećao sa 24,1% na 27,9% u 2020. godini.

Posmatrajući omjer javnog duga u BDP-u u odnosu na zemlje regije i Republiku Srpsku, u FBiH je on značajno niži i daleko je ispod prosjeka zemalja EU27 (91,7%). Najbliža FBiH je Sjeverna Makedonija sa udjelom od 51,2%.

Dakle, iako je došlo do povećanja javnog duga, stanje duga u FBiH nije ni blizu kritične tačke koja bi ugrozila stabilnost fiskalnog sistema, niti je blizu granične vrijednosti od 60% BDP-a prema kriteriju iz Maastrichta.

Grafikon 10. Kretanje javnog duga u entitetima BiH i zemljama regije

Izvor: IMF, FMF, MFT BiH

Blagovremeno poduzetim mjerama Vlade FBiH i Federalnog ministarstva finansija osigurana je stabilnost budžeta FBiH i redovno servisiranje svih obaveza FBiH, posebno prema područjima/sektorima pogođenim pandemijom. Isplata penzija, plaća, socijalnih, boračkih i drugih naknada kao i subvencija privredi i dr. nisu kasnili niti jednog dana čime se pozitivno djelovalo na životni standard građana FBiH i doprinjelo održavanju ukupne likvidnosti u FBiH.